Йамдэ лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН органжэ
1937 ий, 12 март
№ 14 (450)

Пийалын законжым тунэмына

Конституцым тунэмаш тӱнгалмылан мэ пэш чот йывыртышна. Наркомпросын Конституцым тунэммэ нэргэн лукмо пунчалжым лудын, кутырэн налмэкэ, эрлашыжым пэрвой урокым тӱнгална.

Эр. Рвэзэ-влак иктэ кодтэ парт коклаш пурэн шинчыныт Тидэ кэчын урокыш вараш кодшат, толдымат иктат ыш лий. Чыланат звонокым вучэн шинчэна. Звонок... Прэподаватэль пурыш. Тудо млавна ССР Ушэмын у Конституцыжо нэргэн кутырыш. Мэ чылан лыжган колышт шинчына.

Конституцо урок куд кэчылан кок кана лийэш. Пэрвойракшэ Конституцо нэргэн чылажынак книга укэ ыльэ, а кызыт чыланат посна книга-влакым: ССР Ушэмын Конституцыжым, Конституцын у проэктшэ нэргэн Сталин йолташын докладшым, Молотов йолташын кутырмыжым налын улына.

Мэмнан урок пэш вэсэлан эрта. Мэ тунэммына дэвэ моктанэна. Кузэ от моктанэ, вэт мэ ССР Ушэмын Конституцыжым—Тӱнг Законжым тунэмына.

Тӱньаштэ моло вэрэ тыгай Конституцо нигуштат укэ. Лачак мэмнан пийалэшна пийалын законжо ышталтэ. Мэ эшэ туд дэнат моктанэна, вэт тидэ чаплэ Конституцым мэмнан шочмо, йӧратымэ Сталин йолташна ыштэн. Сталин йолташлан кугу тау лийжэ!

Свэшников.

Йошкар-Ола кыдалаш школын 7-шэ классыштэ тунэмшэ.

Сӱрэтыштэ: Йэчэ дэнэ толшо-влак (шола гыч пурлашкэ) Лиза Константинова, Настьа Сункуйэва, Совьа Тыхэйэва, Вэра Льубимскайа да Марусьа Хахалова.

(Сойузфото).

Улан-Удэ гыч Москош йэчэ дэнэ толшо ӱдыр-влакым наградитлымэ нэргэн

ССР Ушэм Рӱдӧ Исполнитэльнэ Комитэтын пунчалжэ

ССР Ушэм Рӱдӧ Исполнитэльнэ Комитэт пунчалэш:

Улан-Удэ гыч Москош 6045 километр корным йэчэ дэнэ эртышэ Бурӓт-Монгол рэспублик комсомолка-влакым—В Г. Льубимскайа, М. У. Хахалова, С. А. Тыхэйэва, Е. А. Константинова да Н. К. Сункуйэва йолташ-влакым, пэрэход командир Л. Н. Бабыкин йолташым да командэ политрук А. С. Сазонов йолташым Знак Почота ордэн дэнэ наградитлаш.

ССР Ушэм Рӱдӧ Исполнитэльнэ Комитэт прэдсэдатэль **М. КАЛИНИН.**

ССР Ушэм Рӱдӧ Исполнитэльнэ Комитэт сэкрэтарь **И. АКУЛОВ.**

Моско, Крэмль 1937 ий 9 март.

Бурӓт-Монгол ӱдыр-влак—Москошто

9 мартыштэ ВЛКСМ Рӱдӧ Комитэтыштэ Улан-Удэ гыч Москош йэчэ дэнэ толшо Бурӓт-Монгол рэспублик ӱдыр-влаклан прийом лийын.

Йэчызэ ӱдыр-влак дэнэ ВЛКСМ Рӱдӧ Комитэт сэкрэтарь Лукйанов, Файнбэрг, Горшэнин, Вэршков, дэн Васильйэва йолташ-влак, физкультур дэн спорт пашам виктарышэ Пӱтынь Ушэм комитэт прэдсэдатэль Харчэнко йолташ мутланэныт. Прийомышто ВЛКСМ Бурӓт-Монгол Обком сэкрэтарь Шулунов йолташ лийын.

Ӱдыр-влак шкэ илышышт, тунэммышт нэргэн, кугу Сталинлан бурӓт-монгол калыкын кугу саламжым Москошко кузэ кондымышт нэргэн каласкалышт.

Комсомол Рӱдӧ Комитэт лӱм дэнэ чаплэ йэчызэ ӱдыр-влакым Лукйанов йолташ саламлыш, пэрэходын кугу значэньыжым палэмдыш. Улан Удэ гыч Москош йэчэ дэнэ толмаш Бурӓт-Монгол рэспубликын социалист строитэльствыштэ ыштымэ сэнгымашыжэ гыч лэктын.

МОСКО—УЭЛЛЭН—МОСКО

Фарих йолташ 9 мартыштэ Марково гыч лэктын кайэн. Тудо кэчынак 18 шагатат 35 минутышто (вэрысэ жап дэнэ) „Н—120" самольот Анадырыш волэн шинчын.

* * *

ХАБАРОВСК, 9 март. Уэлленыштэ Фарихын чонгэштэн толмыжым вучат. Зимошик-влак аэродромым сайын кучат, мардэж ӱштмӧ дэнэ лийшэ тӧрсырым тӧрлат. Тачэ Уэлленыштэ ойар, кэчанан кэчэ, 21 градус йӱштӧ.

Бэлкова С. сай тунэмэш

Кугу-Кулэйал школышто (Морко р-н) Бэлкова С. II-шо чырыкыштэ чыла прэдмэт дэнат отлично отмэткым нальэ. Тыгак III-шо чырыкыштат отлично отмэткым налаш мутым пуэн. Тунэммэ ий тӱналтыш гычак ик кэчымат кодэн огыл.

С. П.

Труд урок ончыкыжо огэш лий

РСФСР Наркомпрос (Туныктымо пашам ончышо Калык Комиссариат) труд урок ыштымашым чыла школлаштат чарэн. Моланжэ палэ: мастэрскойышто гына пашам ыштымэ дэн тунэмшэ-влак у тэхникан социалист производствым садак палэн огыт шу.

Школласэ мастэрской-влак пытаралтыт. Мастэрской олмэш физик, химий, да биологий кабинэт-влак ышталтыт. Труд кабинэтысэ ӱзгар-влак гыч йужыжо вэс кабинэтлашкэ, кодшыжо чыла йоча пӧртлашкэ (детдом) пуалтэш.

Труд уроклан ойырымо жап дэн руш йылмэ, матэматик да Конституцо урок-влакын жапышт йэшаралтэш.

Труд урокым пытарымэ дэнэ школлаштэ тэлэ каникуллан 13 кэчэ пуалтэш (30 дэкабрь гыч 12 йанварь мартэ). Кэнгэж каникулат 5 кэчылан йэшаралтэш.

20-шо майыштэ заньатьэ пыта, тунамак испытаньэ тӱнгалэш.

Борис тыршэн тунэмэш

Мамайэв Борис Мустай пэлэ кыдалаш школын 6-шо классыштыжэ тунэмэш. Классыштэ тудо эн сай тунэмшэ. Ик канат урокым умлыдэ ок код; программыштэ ончыктымо матэриал-влакымат уло вийжым пыштэн тунэм лэктэш. Йара жапымат тыгылайак ок эртарэ. Кызыт А. Пушкинын „Евгений Онегин" дэн „Капитанская дочка" произвэдэньыжым да марла гычын Шкэтанын „Эрэнгэр" романжым лудэш. Борис кокымшо чырыкым 8 отличнэ да 6 сай отмэткэ дэнэ тунэм лэктэ. Кумышо чырыкыштэ чыла прэдмэт дэнат отличнэ отмэткым налашлан кызыт уло вийжэ дэн пижын. Борис тыгэ сай тунэммыжланак, кажнэ ийын тудым лагэрыш колтат.

Паймаков Мичу.

Шэрвур район, Мустай ПКШ.

Вучымо урокна шуын

Мэ чыланат шкэнан тӱнг законым тунэммэ — Конституцо урокым уло чон йывыртэн вучаш тӱнгална. Вучымына толын шуын. 27-шэ фэвральыштэ пэрвой урок лийэ. Тидэ урокышто мэ мо тугай Конституцо нэргэн рашак палэн нална.

Фэдотов Иыван.

Сотнур район, Пӧтйал пэлэ кыдалаш школ.

Пӧлэкым йамдыла

Мэмнан Долорэс лӱман пионьэр звэнана МАССР совэт сйэзлан „У пэлэдыш" лӱман сылнэ мутан, сӱрэтан журналым лукташ йамдыла.

Загайнов В.

Ронго р-н, Кужмарий ПКШ.

23

ОНЧЫЛ КЛАСС-ВЛАК

1-шэ дэн II-шо классыштэ чылажэ 22 йоча тунэмэш. Чэр дэч посна моло чий дэн ик кэчымат огыт кодо. 22 йоча коклаштэ начарын тунэмшэ иктат укэ. Чыланат „Иамдэ лий" газэтым налыт. Социалист тангасымаштэ пэрвой вэрыштэ улыт.

Турабайэв—Марий-Турэк роно инструктыр.

Марий-Турэк район, Йолка йал тӱҥалтыш школ

Мэмнан звэна Мишам арва кудо гыч лукто

Шыжэ годсэкак Миша школыш пэш ӧрканэн гына, кэчым кодэн коштo. Садланак тунэмашыжат ок кэрт ыльэ. Тунэмын ок кэрт да школышкыжат пэш шуэн коштo. А варажэ пэш онгай паша лийын кайыш...

Мишам аважэ пашак тунyктынэжэ. Тӱрлын-тӱрлын сӧрвала. Школышто кочкашыжэ ӱйым, киндым пуэн колта. Мишат кэлша. Школыш ошкылэш.

Урок тӱҥалэш, а Миша укэ. Урокат пыта, тудо тугак укэ. Ик кэчэ эртэ, вэсэ, кумышо... Но Мишан тӱсыжат укэ. Авaж дэч йодатат:

— „Мом ойлэдэ, Миша кажнэ кэчын школыш коштэш"—манэш.

Ыжна ӱшанэ. Пионьэр звэна гыч кок пионьэрым Мишам оролаш колтышна. Нуно Мишам колхозын арва кудыштыжо вэрэштыныт. Тудо тушто аважын школышто кочкаш колтымо ӱй дэн киндым кочкын шинча улмаш.

Вот тыгэ Миша фэвраль тылзыштэ сайын тунэммаш вэрч „кучэдалын". Пионьэр звэнан полшымыж дэн Мишам кызыт школыш кондымо. Кызыт тудлан тунэммаштэ моло йолташ-влакшым поктэн шуаш полшэна.

В. Лэрмонтов.

Йошкар-Ола район, Кужолок тӱҥалтыш школ

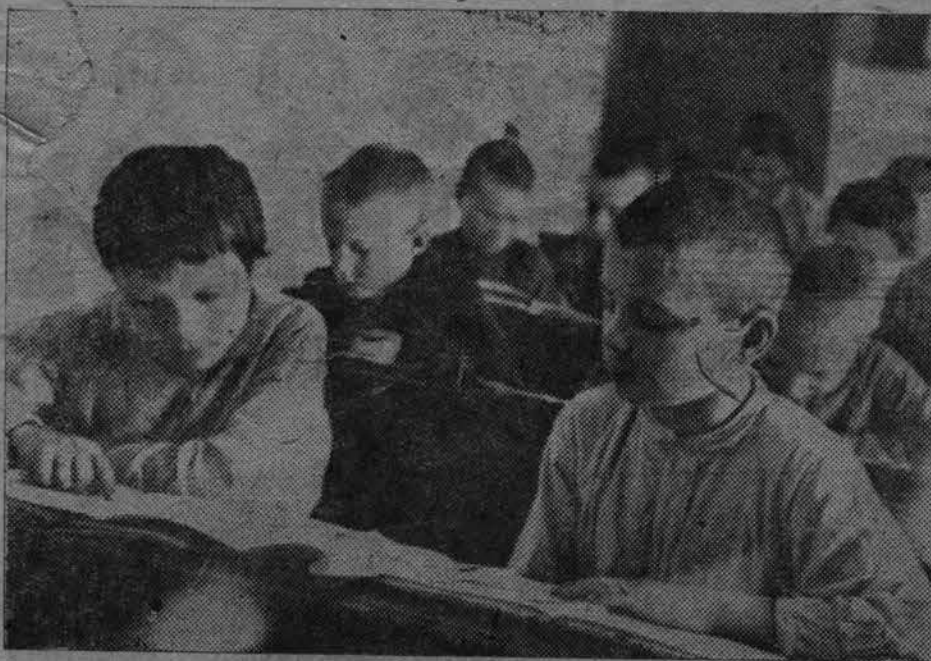

„89 киломэтр" чодра пунктысо тӱҥалтыш школышто гэографий урок. Сӱрэтыштэ: (ончыл радамыштэ) 3-шо классыштэ отличнэ тунэмшэ: Бастракова Сима, Круньэва Катьа, Кньазькин Кольа да Микайэва Вова.

Фото Чуршуковын.

РЭДАКТОР ИОЛТАШ!

Мэ, Кэлмак-Сола тӱҥалтыш школын (Ронго район) II-шо классыштыжэ тунэмшэ-влак 11-шэ №-ан „Иамдэ лий" газэтыштэ „Йушӧ туныктышо" луман статэйкылан йӧршэш огына кэлшэ. Мэмнан туныктышо Капканов Иыван нигунамат йӱшӧ вуйан школыш толын огыл, кастэнат йӱшӧ вуйаным ужын огына ул. Тудо кас йэдэ „Йошкар кэчэ" колхозышто шагал тунэмшэ-влакым тунykта. „Дэткор" Иванов Пэтр да тудын тунэмаш коштдымо 14 ийаш Иванов Иван изажэ Капкановым умбакэ йӧршэш шойам сэрэныт. Тыгэ туныктышо Капканов нэргэн сэрымым чын огыллан шотлэна да шкэнан йодмашнам „Иамдэ лий" газэтэш пэчэтлаш йодына.

П. Галкин, Киндулкин, М. Тэтэрин, П. Тэтэрин, Н. Матвэйэв, М. Камэнщиков, А. Иванов, Й. Казаков, Н. Краснов, М. Иванова, О. Фурзикова, М. Маралова, И. Тэтэрин, А. Котэлова, О. Кожэвникова, К. Мочалова, С. Мочалов, С. Матвэйэв, Н. Загайнов, Е Рӓбинина, З. Писарэва, И. Лэбэдьэв, Е. Кожэвников.

* * *

Мый Кугу-Кэтэк пэлэ кыдалаш школын 7-шэ классыштыжэ тунэмам. 7-шэ августышто лулэгэ тубэркулёз чэр дэнэ чэрланышым. Сандэнэ тунэмаш коштaш ок лий; врач-влак огыт шӱдӧ. Мый тунэммэмым ынэм кудалтэ, тидлан школ гыч тэтрадьым, книгам йодам гынат, мланэм огыт пу. **Бабушкин И.**

Рэдакцэ дэч: Бабушкин йолташ, тыланэт альэ сайын тӧрланымэшкэт школыш коштмо ок кӱл.

Но иктым каласыдэ огэш лий,—школ дирэктыр Бабушкин йолташым йӧршын мондэн, тудлан нигунарат полшаш ок шоно. Бабушкин йолташлан дирэктыр кызытак кӱлэш полышым пуа манын ӱшанэна.

СЭРДЫЖ ПКШ СЭҤЫШ

Сэрдыж ПКШ дэн Кой-Сола ПКШ (Шэрнур район 1936-37 тунэммэ ийлан соцдоговорым ыштэныт ыльэ. Договорым тэргымэк Сэрдыж ПКШ Кой-сола ПКШ-ым чыла шот дэнат сэнэн.

Ломбэр.

Пионьэр пашам мондэныт

Мари-Турэк кыдалаш школ пэлэн улшо пионьэр отрӓд пашажым альат тӧрлатэн огыл. Отрӓд дэн звэна сбор-влак пэш шуэн лийэдат, IV-шэ звэнаштэ сбор олмэш кучэдал эртарат.

Пионьэр-влак газэтым налын лудын огыт шого. 46 пионьэргыч 2 пионьэржэ вэлэ „Иамдэ лий" газэтым налэш. Пионьэр клубышто газэт, сылнэ мутан литэратур ик канат ок лий, тудыжат шукыж годым тӱкылмӧ шинча. Тунэмшэ-влак коклаштат дисциплинэ начар. Е. А. Камэлина рэспубликысэ вожатый-влакын совэщаньыш толын гынат, пашажым тӧрлаташ ок пиж. Школ дирэктыр Нэвэроват тыгай томам пашам тӧрлаташ ок тыршэ.

Шэмэр Гриш.

Вожатый мэмнам олтала

26-шо фэвральыштэ мэ йэчэ дэн нормым пушына. Но отрӓд вожатый Андрэйэв П. йужо пионьэр-влакын коштын савырнымэ жапыштым кӱчыкэмдыльэ. Мэмнан кокла гыч йужо йолташна-влак нормым пуэн ышт кэрт, а кызыт нунат нормым шуктышылан шотлалтыт. Кызыт пионьэр-влакын кумылышт волэн.

Токмэтов Н., Иэгошин В., Иэфрэмов Н., Инородцэв Т.

Кужэнэр йэча коммун.

КОНСТИТУЦЫМ ТУНЭМШЭ-ВЛАКЛАН ПОЛЫШ

„КӦ ПАШАМ ОК ЫШТЭ— ТУДО ОК КОЧ"

Октябрь рэвольуцо дэч вара мэмнан элыштэ власть пашазэ дэн крэсаньык кидыштэ. Капиталист да помэщик-влакым поктэн колтышт. Нунын дэч фабрик, завод, кӱртньӧ корно-влакым,мландым шупшын нальыч.

Но эшэ эксплоататор—йалыштэ кулак-влак, олаштэ торговой да тыгыдэ оза-влак кодыныт. Нуно альэ йэнгым пызрэн, йэнг ӱмбач илат ыльэ.

Нуным йӧршын пытарашлан чыла калык озанлыкым социалист нэгызэш пужэн ыштaш кӱлын. А тидлан шуко кугу фабрик дэн завод-влакым ышташ, йалышкэ трактор, комбайн, моло тӱрлӧ машина-влакым колташ, крэсаньык влакым колхозыш ушаш, кугыжаным сатулымашым ышташ логальэ. Кугу Сталин вуйлатымэ дэнэ большэвик влак шкэ ончыланышт тыгай кугу пашам нальыч, тидым нуно сэҥышт.

Чумыр коллэктивизацэ нэгызэш мэмнан элыштэ пытартыш эксплоататыр класс—кулак-влак пытарымэ. Ындэ мэмнан элыштэ йэнг вӱр йӱшӧ-влак иэи ма, кугу ма йӧршын укэ улыт. Кӧн илымыжэ шуэш гын, пашам шкэ ыштыжэ, тудын вэрч вэсэ ыштыман огыл, ыштыктэнжат ок кэрт. Лодырлан, арам логарлан, йэнг вӱр йӱшылан мэмнан общэствыштэ вэр укэ. Сталинский Конституцыштат тыгак возэн шындымэ:

ССР Ушэмыштэ паша—пашам ыштэн кэртшэ кажнэ гражданинын обӓзанностьшо да чэсть пашажэ, „кӧ пашам ок ыштэ, тудо ок коч" принцип почэш лийын шога.

Мэмнан Конституцо кажнэ гражданиным паша ышташ гына ок обӓзатлэ,—тудо кажнылан паша ышташат правам пуа.

Но „паша" манмыжат мэмнан элыштэ шкэ тӱсыжым ок вашталтэ. Рэвольуцо дэч ончычшо пашазылан тойа йӱмак тупшым молан пӱгыртэн шогалаш, молан пызырналт илаш вэрэштын? Шужымаш дэн нужналык вэрчын. Орлыкан паша кажнылaнат кӧчӧ катыргэ дэн иктак лийын. Тыгай паша куанымашым кондэн кэртын огыл, тудо шӱмым кӱрын, пашазым машиныш савырэн.

Мэмнан элыштэ паша куанымашыш савырнэн. Мэмнан кажнэ шэмэрат молан пашаланымыжым шинчэн шога. Тудо кунар чот да сайын пашам ышташ тӱҥалэш,—тунарак тудын социалист государствыжэ пэнгыдэмэш, а тыгэ гын, тудо шкэжат чаплын илаш тӱҥалэш.

Вот молан мэмнан дэн паша кажнэ гражданинын обӓзанностьшо да чэстьшылан шотлалтэш. Совэт Ушэмын гражданинжэ кунар чот пашам сайын ышташ тӱҥалэш, тунарак чот тудо чапымат, найдамат кугун налэш.

Мэмнан элын ончыл пашазыштым мэ стахановэц манына. А кӧ тугай Алэксэй Стаханов? Тудо—Донбасс шахтысэ зобойщик, Совэт Ушэмыштэ кузэ чаплын да талын пашам ышташ кӱлэшым моло пашазэвлаклан тудо пэрвой ончыктэн. Вот молан Совэт Ушэм Стаханов дэн стахановэц-влакым кугу чап дэнэ пӧлэклыш.

Паша—мэмнан илышын нэгызшэ. Пашам йӧраташ, паша калыкым пагалаш—кажнэ пионьэрын, кажнэ тунэмшын алал кумылан пашажэ.

(2-шо мог. „Йамдэ Лий").

ПАТЫР ШАМЫЧ

Ныл тылзат пәлә ончыч, 21-шә октьабрыштә Улан-Удә гыч бурьат-монгол калыкын вичталә физкультурник ўдырыштвлак мўндыр корныш ләктыч. Тәвә нунын фамильышт дән лўмышт: Сонька Тыхэйэва, Настьа Сункуйэва, Вэра Льубимская, Лиза Константинова, Маруська Хахалова да нунын дәнак пырльа политрук Сазанов дән командир Бобыкин улыт.

Вараш кодшо ныжә шогән. Чарныдә, опталатын йўр йўрын. Мландә дәчын кўшнат огыл нугыдо пыл-влак кәчәвыт. Но талә ўдыр-влакым тыгай ийгәчә лўдыктән огыл. Нуно йол корно дән, шыдәштын йогышо Байкал әнгәр сәр дән, кудалтән кодымо тошто тракт дән койыдә, чарныдә ончыко кайәнак шогәныт.

Улан-Удә гыч Нижнеудинскыш шумәш 1000 километр йолын кайалтын.

Нижнеудинскәш пәрәходыш ләкшә-влак йәчә ўмбак шогалыт. Пәрвойжым шўштыра, йәчәш пижшә лум ўмбачын кажнә кок-кум километр гыч йәчым эрыктән ольан-ольан кайаш вәрәштә. Вашкә шокшын шогышо ийгәчә йўштӧ, пургуж да поран дән вашталтәш. Лум шинчам пәтырән, ваштарәш улшо ийан мардәж ўдыр-влакым йол ўмбач сўмырән. Но патыр ўдыр-влак тудлан вуйым пуән огытыл.

Умбакыжә кайшаш корно Иркутскыш, тужәчын нәрышә тайга гыч ләктын Новосибирскыш кийән. Викак каласаш кўләш, Новосибирскыштә лыжник-влакым вучән огытыл:

— Но кӧ тыгай йўштӧ, пургыжан ийгәчыштә корныш ләкташ кӧна!—ойләныт нуно.

Олан урәм-влак кәлгә лум дән пәтырналтыныт. Чыла транспорт-влакат коштмым чарнәныт.

Тыгай ийгәчыштак вич патыр лыжница-влак Новосибирскыш толмышт кузә вәрысә физкультурник-влакым ӧрыктыш!

Эн чотшым, Барабинский стәпым ләкташ нәлә ыльә. Вәрын-вәрын лум тәлграф мәнтә вўйыш шумәш шуын. Ийан мардәж ўдыр-влакым луыш шумәш витара. Сандәнә кок пачаш свитәрым, шокшо тувырым чийаш да шўргым фәтровый маскә дәнә пәтыраш вәрәштын.

Лыжница-влак йалыш малаш пурымышт годым, тушто илышә-влак нуным лўдыктылыныт, стәп гоч кайаш лўдмашан, кашакын коштшо пирә-влак логал кәртыт,—маныныт. Но ўдыр влак тидлан воштылыныт вәлә. А варажым Барабинский стәпым шәнгәлан кодымӧнгӧ, нуно ожәәк тушто илышә ик кугызa дәч:

— Кушто тәндан пирыдавлак?—манын йодыныт.

А тудо кидшым шаралтән:

— Тыгай ийгәчыштә пирыжат йўштӧ дәч шыләш, манын пәләштән.

Тьумэнь гыч Свәрдловскыш шумәшкә корно урал курык гоч кийа. Тыштат кәлгә лум дән пәтырналтшә корно дән кайаш вәрәштын.

А Свәрдловск гыч Озанныш да тужәчын Арзамас коч—Москошко кайаш ләктыныт.

Арзамас лишнә пәрәходысо участник-влаклан адак йолын кайаш вәрәштын. Йўштӧ дән пургыжан кәчым ләвә кәчә вашталтән. Тидлан нинә талә ўдырвлак йәчыштым вачыш пыштән, йоләш пижшә лум ўмбач кўртьнӧ корно воктән ошкылыныт.

Вот, пытартышлан, 6-шо мартыштә шукәртсәк вучымо столицә койаш тўҥалын, пробег пытэн! 95 коштмо кәчыштә 6.060 километр ләвәдалтын.

Эшә Абальмановский заставә дән бурьат-монгол калыкын талә ўдырышт-влакым столицын физкультурникышт-влак нуным вашлийыт, әлталыт, нунылан пәләдыш вўдылкам кучыктат.

„Динамо“ стадионын калык дән тәмшә трибунжо историйыштә тыгай пәрәходым пәрвой ыштышә-влакым шокшын саламлән ваш лийыт.

Митингыштә нинә ўдыр-влакым Совнарком пәлән улшо физкультур дән спорт пашам ончышо Харчэнко йолташ да ЦК ВЛКСМ сәкрэтарьжә Васильйэва йолташ саламлат.

Тўҥаштә ик ўдрамашат Улан-Удә гыч улшо вич совәт ўдыр-влак гай тыгай пәрәходым ыштән огыл. Чап тыланда, куго пәрәход ыштышә-влаклан.

ОҤАЙ МУМАШ

Шукәртә огыл, Китайыштә мландә кўнчымӧ годым, „Синантропын“ вич у вуй конграм муныт. „Синантроп“ — тидә шўдӧ тўжәм ий ончыч илышә айдәмә. Тидә мумаш пәш куго кўләшан: ожно мумо вуй конгыран шўргӧ лужо укә улмаш, кызыт тудын шўргӧ лужат уло. Тидә „Синантропын“ уло вуй конгыражым иктышлән ончашлан пәш кугын полша.

◆ ◆ ◆

Чыланат БГТО значокан лийына

Физкультур кружокыштына чылажә 42 йәҥ уло. 25 йәҥ йәчә дән, 15 йәҥ противогаз дән нормым пуәныт. Март тылзә мучашәш чыланат тәлым сдайышашым сдайән пытарәна.

Азманов Элэксэ.

Шәрнур район,
Кой-сола ПКШ, 7-шә класс.

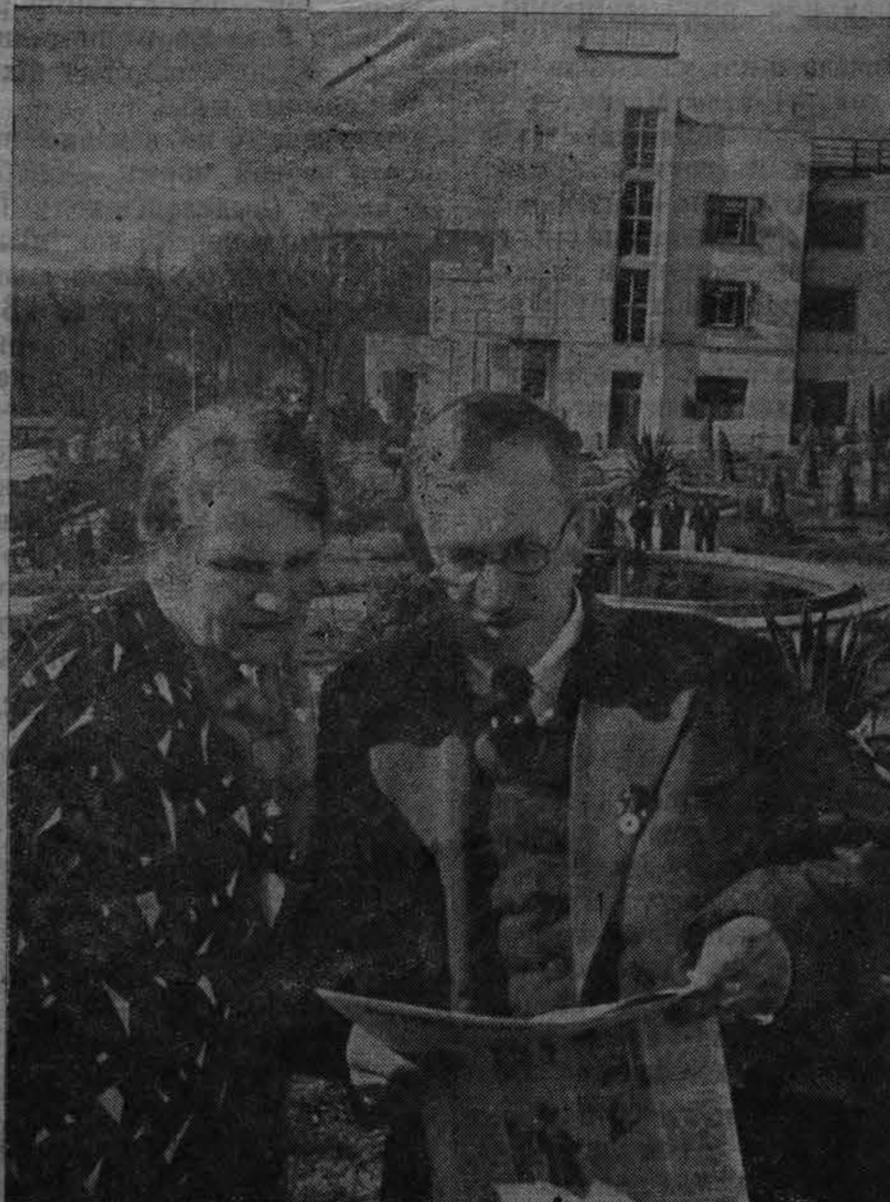

Сочиштә НКВД санаторийыштә пограничник Котэльников Пәтрын ача-аважә канат. Сўрәтыштә: Котэльников Йәгор дән Котэльникова Аләксандра санаторий садыштә. (Союзфото).

ЙОДСА—УМЫЛТАРЭНА

Тўҥалтыш школын I дән II-шо класслаштә 10, 11 да 12 ийаш тунэмшә-влак улыт гын, нуным пионьэрыш пурташ лийэш мо?

Пионьэр отрӓд-влак III дән VIII класс мартә ыштәлтыт. Но тугә гынат, тўҥалтыш школын I дән II-шо классыштыжә (10, 11, 12 ийаш) йоча-влак улыт гын, нуным школ пәлән улшо отрӓдыш пурташ лийэш.

Пионьэр галстук кудалтышә пионьэр дән мом ыштыман, тудым пионьэр гыч луктaш мо?

Эн пәрвойак тудо галстукым молан кудалтымыжым пәлән налаш кўләш. Тыләч варажә тудо йонглыш ыштымә пашаж нәргән пионьэр отрӓдәш умландарыжә. Пионьэр гыч лукташ нәлә паша огыл. Ончыкыжат титак-влакым ынжә ыштә манын, тудым воспитатлән, тӧрлатән шогаш кўләш. Пионьэр гыч лукмашыжә эн пытартыш мәр гына лийман.

Каныш кәчын пионьэр отрӓд сборым эртараш лийэш мо?

Пионьэр отрӓд сборым каныш кәчын ыштымаш тидә йонгылыш. Каныш кәчә годым пионьэр-влаклан пәрвойак канаш кўләш.

Пионьэрыш пураш шонышовлаклан пионьэрыш пураш йодмашым сәрыман мо?

Йодмашым сәрымаш обязатәльнә огыл. Пионьэрыш пураш шонышо вожатыйлан, пионьэр отрӓд совәт прәдсәдатәльлан, йа звәна вожатыйлан мут дәнак ойлән кәртәш.

Начарын тунэмшә-влакым пионьэр отрӓдыш пурташ лийэш мо?

Коч кунамат пионьэрыш сай тунэмшә-влакым пуртат. Но пионьэр отрӓдыш начарын тунэмшә влакымат пурташ лийэш. Тугә гынат, пионьэр отрӓдысә вожатый-влак начарын тунэмшә-влак ончылан сай тунэмаш кўлмӧ нәргән йодышым шындән, уло отрӓд дән сай тунәмаш кўләш.

Звәна вожатыйын обязанностьшо могай?

Тудын пашажә нәргән тидым каласаш лийәш. Тудо шкә звәнасә пионьэрышт-влакын паштым тўрыс, чәстнә шуктән шогымыштым шәкланән шога; шкә звәнаштыжә пионьэр-влаклан физкультур дән әл аралымә значоклан нормым пуаш полша, пәрвойак шкәжат тидлан нормым пуыман; книга, журнал да газэтлам лудын, тудым лончылән кутырмашым эртара. Шкә звәнаштыжә киношко, тәатрышкә, экскурсийышкә, музэйышкә, лекцийышкә тўпка дән коштмашым организоватла да сай модышвлак дән модмашым эртараш полша; тунэмшә-влакым пионьэрыш пурташ йамдыла; кўрылтдә, дәкадылан ик кана шкә звәнаштыжә сборым эртара.

24

Рэспубликанэц-влак войскан сэҥымашыжэ

Эрдэнэ 6-шо мартыштэ рэспубликанэц-влак Мадрид районышто мӓтьэжник-влак ӱмбак талэ атакым ыштэныт. Ты жапыштэ мӓтьэжник-влакын позицыштым лушкыдэмдашлан, нуно тэлэфон воштырым пӱчкыныт. Тушман ӱмбак шуко ручной гранатым кышкэн, нуным поктэн колтэныт. Тыгэ рэспубликанэц-влак шуко винтовкым, боэприпасым налыныт да тушманлан куго энгэкым ыштэн кэртыныт.

Тугак астурийскэ горньак-влакат Овийэдо олаштэ мӓтьэжник-влакым сэнэн шогат.

Йапонийыштэ шкэм шкэ пуштэдымаш шукэмэш

Кызыт кэч могай капиталист эллаштат пашазэ класслан илаш нэлэ. Нуно суткалан 16 час мартэ пашам ыштат. Тугэ гынат, пашадарышт пэш изи, йэш пукшаш огыл, шкаланыштат ок ситэ; пачэрышт нимолан йӧрдымӧ шукшӧ—ночко, йӱштӧ пичкэмыш подваллаштэ илат.

Тидлан кызыт тушто пашадымэ кажнэ кэчын шукэмэш, сандэнак нунылан пашадэ, шужэн кошташышт логалэш. Иапонийыштэ 1935 ийыштэ 2415 йэҥ шкэныштым шкэ пуштыныт гын, 1936 ийыштэ адак кугэмын—2681 йэҥыш шуын. Иапоний нэргэнак тэвэ адак ик факт: Мийадзу олаштэ 50 ийаш Иамасита йапонэц ватыжым пуштын, эргыжымат сусыртэн да шкэнжымат пуштнэжэ улмаш, тудым кучэн гына утарэныт манын шукэртэ огыл ТАСС увэртарэн.

Спартакиадэ эртаралтэ

7-шэ мартыштэ Кужэнэр районышто йоча-влак спартакиадэ эртаралтэ. Тушко вич школ гыч толыныт ыльэ.

Иэчэ дэнэ 10 км. коклам коштмаштэ пэрвой вэрым Хлыбов И. нальэ (кыдалаш школ). Тудо 50 минут кошто, кокымшо вэрым Скулин (кыдалаш школ) нальэ, тудын рэзультатшэ 53 м. 30 сэк. 5 км-лан пэрвой вэрым Смолэнцэв А (кыдалаш школ) дэн Воронов В. (йоча пӧрт) нальыч. Нунын рэзультатышт 25 минут. 3 км. коклам Смирнов М. (йоча пӧрт) 13 м. 30 сэк. кошто. Ӱдыр-влак кокла гыч Алэксандрова Т. дэн Скулина А. пэрвой вэрым нальыч, нунын рэзультатышт 16 минут.

Стрэлковый сорэвнованьыштэ Смолэнцэв И. дэн Иагодаров пэрвой вэрым нальыч.

Инородцэв Т., Иагодаров И.

Нормым пуышт

Кугу-Кулэйал тӱҥалтыш школышто (Морко район) тунэмшэ Николайэв И. дэн Мартьйанов С. БГТО значоклан йэчэ дэнэ нормым сдатльышт. Нуно 3 километр коклам 15 минут коштыч.

С. И.

Издэрым налын пуыш

Мэмнан дирэктырна Вэткин Т. Г. издэрым налын пуыш.

Иара жапыштэ мэ чыланат курыкышто мунчалтэна.

Тимофэй.

Кужэнэр йоча пӧрт

Национальнэ кум рэспублик физкультур сорэвнованьыштэ ончыл вэрым налшэ Йошкар-Ола физкультурник-влак: К. Сыропьатов дэн В. Бубнова.

(Фото Винокуровын).

Моктанаш йӧратышын тӱсыжӧ

А мом мыйым аҥыртат!
Чипай огыл шотдымо;
Класс ончык лэктатат,
Мутым пуаш йӧсӧ мо.

Урок пытыш—звонок...
Умбакыжэ огыт йод.
Школ млам пэш йокрок,
Карт дэн тушто огыт мод.

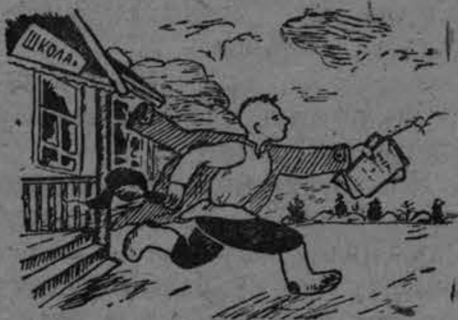

Шыма ласка вакшыштэт
Чипай мала тазан.
Школ лэктын уш гычэт,
Огэш кончо омэшат.

Н. А. Нэкрасов

ТОПТЫГИН ГЭНЭРАЛ

Йӱштӧ тэлым кас вэлэш
Кумда корно дэнэ,
Рвэзэ йамшык кудалэш
Савырналын мӧҥгӧ.
Огэш вашкэ. Йорталтат
Писэ имньэ-шамыч.
Сайак огыл корныжат—
Лакэ влак, шунгалтыш.
Рвэзэ йамшык шу поктэн
Маска дэн озажым.
„Рвэзэ, тый наҥгай шындэн,
Кудална мэ сайын“.
— Мо тый? Мишка пэлэнэт?
„Пэшак ӱнгӧ тудо.
Логалэшыс тыланэт
Ик шкалик утo!“
— Йӧра, шичса, ну. Маскам
Пондаш тэрыш шындыш.
Вара шинчэ ышкэат.
Вӧдыр эркын йорталта.
Ужылдэн Трипон кабакым,
Вӧдырым ӱжальэ.
„Ик сагатым вучо тый!“—
Маскажлан малдальэ.
Пурышт. Ӱнгӧ пэш маска,
Палэ, шонгэмалын.
Лач копажым вэл чула
Чапшым мурыкталын...

Огыт лэк. Сагат эрта,
Чотак подылалыт.
Имньэ-шамычышт тугак
Шыпак шогылдалыт.
Рӱмбалгэн.
Йӱдым йӱштӧ пэш шыдэ—
Кылмат имньэ-шамыч
Тарваналь тэрыштэ
Михайло Иваныч.
Имньэ-шамыч тарваналыч.
Бэда лийын кайыш—
Мишка колтыш кычкыралын,
Тройко кудалаш тӱҥальэ,
Чылт орадэ гайэ.
Онгыр йӱкым колылтэн
Вӧдыр куржын лэктэ,
Но арам—ыш шу поктэн!
Вот ӱшанэ, эх, тый!

Талын ончыко кайэн
Тройко чымалталын:
Лакылашкэ тэр пэрнэн,
Йанлык магыралын.
„Корным пу, кораҥ шогал,—
Йырым ваш йӱк тэмын,—
Шкэ Топтыгин гэнэрал
Кудалэш выньэмыш!“
Чот кудалшэ пун ора
Лакылаш магыралын
Шучкын тӱчын ватылан,
Кайшэ йэҥ лӱдалын.
Имньэ-шамыч лӱдмышт дэн
Каныдэ кайэныт,
Лучко мэнгым кэртмышт дэн
Ончыко чымэныт.

Стансэ дэкэ чонгэшта
Тройко пэшак талын.
А маска гын шинчалта
Вуйжым рӱзалтальн,
Толаша колчам луктaш.
Тройко вот шогальэ.
Шкэ смотритэль ваш лийаш—
Пэш содор лэктальэ.
Вот ужэш—маска ужган,
Чийэн тудо кэмым,
Ыш уж лӱдмыж дэнэ—
Тудын тӱрвӧ шинчыран.
Возын огыл йалт ушэш:
Молан укэ йамшык?
Куго бариным ужэш,
„Гэнэрал“ шоналдыш.
Писын упшыжым налэш:
„Мый таза да сайэ!
Мом тылат пуаш кӱлэш,
Аракам, йа чайым?...“
Полшаш—толшо баринлан
Писэ шонго шоныш.
Лач тунамак маскана
Магыралын колтыш.
Вик смотритэль тӧштaлтэн:
„Йумо, тый аралэ!
Нылнэ ий мый служитлэм
Чын, вэра, вий дэнэ;
Гэнэралым ты корнэш
Шыдым ужым йатыр.
Пудыргалын ӧрдыж лу,
Пӱ ок ситэ йатыр.
А тыгайым иканат
Ужын омыл, йумо!
Гэнэрал ты ужамат,
Уждымо, чылт у мо!
Куржын толыч йамшик-влак,
Шогат нуно ӧрын.
Ужыт—тыштэ могинат,
Паша кайыш шӧрын.
Уло йалым шэргылта
Погыналшэ калык:
„Гэнэралжэ магыра
Чылт выньэм маскала“.
Куржыт лӱдшӧ, чулым-влак
Ончалаш онгайым
Тэр воктэкэ чумыргат;
А смотритэль жалын,
Шэнгач лӱдын кычкыра:
„Пурынэт мо пӧртыш?“
Мишка угыч мӱгыра...
Вот смотритэль ӧрын,
Куржо мӧнгӧ тӱшкаж дэн...
Гэнэрал шыдэштын
Кок сагат сырэн кийэн.
Тидэ нэлэ годым
Йамшык дэн маска оза
Куржын толыч талын.
А Трипонжо калыклан
Рашак умландарыш—
Тэр тӱрыш, шувын дэн поктэн
Волтыш гэнэралым.
А смотритэль шыдэшкэн
Йамшыкым шудалын
„Шакшэ волык!“ ман лӱмдэн.

1867 ий.

Кусарэн Олык Ипай.

Врид. отв. рэдактора—
Н. А. СМИРНОВ.

Упол. Марлита № 38. Тираж 10037 экз, Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-шэ типогр. ВЛКСМ Маробком орган. Савыктыш „Марий Коммун“